

Opis zdania złożonego w ujęciu Zenona Klemensiewicza. Typy zdań złożonych parataktycznie

Anna Kozłowska

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

- 1 Typy wypowiedzeń złożonych parataktycznie
- 2 Elementy poza związkami zdania
- 3 Zarzuty wobec opisu składniowego Klemensiewicza

Wypowiedzenia łączne

Wypowiedzenie łączne –

wyraża łączność zestawiania elementów w czasie, przestrzeni albo jakieś inne powiązanie projektowane przez nadawcę.

PRZYKŁADY:

Jan wyszedł i zamknął drzwi.

Wzięt głęboki oddech, a potem/po chwili to powiedziały.

Platon głosił istnienie idei i wielu późniejszych filozofów przyjęło jego poglądy.

Ani to dobre, ani pożyteczne.

Nie tylko chciano zwycięstwa, ale wierzone w nie.

Wypowiedzenia przeciwstawne

Wypowiedzenie przeciwstawne –

wyraża różnice między elementami lub rozumowanie typu
'A powinno wynikać z nie-B; zachodzi i A, i B'.

PRZYKŁADY:

Maria jest wysoka, a/natomiast Zosia niska.

*Moje stare mieszkanie miało tylko 30 metrów, zaś nowe –
dwukrotnie więcej.*

Jan przyszedł na zebranie, ale nie odezwał się nawet słowem.

Obiecywał wiele, tymczasem niczego nie zrobił.

Wypowiedzenia rozłączne

Wypowiedzenie rozłączne –

wyraża przekonanie, że zachodzi jeden z dwóch pomyślanych stanów (nie zawsze wzajemnie się wykluczających), przy czym nadawca nie wie, który z nich jest faktem.

PRZYKŁADY:

Byłam wczoraj zła lub coś mnie rozproszyło.

Postanowiliśmy grać w scrabble albo pójdziemy w góry.

**Byłam wczoraj w kinie albo robiłam zakupy.*

Wypowiedzenia wynikowe

Wypowiedzenie wynikowe –

wyraża zwykłą relację przyczynowo-skutkową lub tzw. przyczynę logiczną (wynioskowaną na podstawie objawów).

PRZYKŁADY:

Dostała podwyżkę, więc została w firmie.

Przyjdzie ojciec, to ci da popalić.

Jest duszno: pewno będzie burza.

Nie przyszła, więc/to znaczy nie mogła.

Widzę jego rzeczy, więc był tu w ciągu dnia.

Wypowiedzenia włączne (uściślające)

Wypowiedzenie włączne –

wyraża operację doprecyzowania, uściślenia, wymieniania składników, parafrazowania lub interpretowania treści pierwszego wypowiedzenia.

PRZYKŁADY:

Jan zdał egzamin, innymi słowy, przeszedł na rok następny.

Pomógł mu, to znaczy/mianowicie znalazł dla niego pracę.

Nauka nie powinna tracić związku z życiem, słowem, trzeba ją budować z myślą o jej praktycznych zastosowaniach.

Stała się rzecz dziwna: oto stanął przede mną mój ojciec jak żywy.

Zachowuje się jak pies ogrodnika: sam nie zje i innym nie da.

Tzw. składniki dodatkowe

Składnik dodatkowy –

niedający się powiązać z jednym składnikiem, odnoszący się do całości wypowiedzenia.

- partykuły, np. *oczywiście, naturalnie, chyba, prawdopodobnie, może*
- elementy metatekstowe, np. *także, przeciwnie, po pierwsze... po drugie... , przede wszystkim, w końcu*
- wołacze i wykrzykniki, np. *moi kochani, Janku, o rany, psiakrew*

Wybrane niedostatki opisu Klemensiewicza

Niejednoznaczność rozstrzygnięć – przykłady:

- podmiot – dopełnienie (przy czasownikach bezosobowych)
- dopełnienie – okolicznik
- okolicznik sposobu – okolicznik stopnia
- okolicznik stopnia – okolicznik skutku
- wypowiedzenie podrzędne okolicznikowe stopnia – wypowiedzenie podrzędne okolicznikowe sposobu
- wypowiedzenie podrzędne okolicznikowe stopnia – wypowiedzenie podrzędne okolicznikowe skutku
- wypowiedzenie podrzędne przydawkowe – wypowiedzenie podrzędne rozwijające
- ...

Wybrane niedostatki opisu Klemensiewicza cd.

Problem konstytutywnego członu wypowiedzenia –

podmiot jako „nadrzędnik związku orzekającego”, orzeczenie jako jego „podrzędnik”.

Problemy opisu związków składniowych –

- związki elementów wzajemnie się upodrzedniających, np. *pięciu mężczyzn; Maria myśli*
- związki wyszczególniające (inkluzywne), np. *wczoraj po południu; w salonie pod oknem*
- status tzw. „związków przynależności”

Semantyczny charakter opisu –

brak modeli konstruowania wypowiedzeń, schematów i reguł.

Dziękuję za uwagę :)

Temat następnego wykładu:
WPROWADZENIE DO SKŁADNI STRUKTURALNEJ.
Zapraszam!